

IPA – Instrument za pretpristupnu podršku

Ova brošura je izrađena u okviru projekta **“Let’s grow together with IPA 2”** koji ima za cilj jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za pisanje i realizaciju projekata, kao i promovisanje Instrumenta za pretpristupnu podršku – IPA i ostalih programa podrške Evropske unije među mogućim korisnicima. U procesu evropskih integracija, Evropska unija obezbeđuje značajna sredstva za Crnu Goru kao podršku pregovaračkom procesu i reformama koje doprinose boljem životnom standardu i kvalitetu života građana, a povod za projekat je prepoznata nedovoljna informisanost potencijalnih korisnika sredstava iz EU fondova, na prvom mjestu organizacija civilnog društva, kao i nedovoljno razvijeni kapaciteti za pripremu i realizaciju projekata u skladu sa pravilima i procedurama donatora.

Projekat traje dvije godine i realizuje se u opštinama Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Nikšić, Petnjica, Plav, Plužine, Pljevlja, Rožaje, Šavnik i Žabljak, a glavne aktivnosti uključuju prezentacije i publikacije o dostupnim fondovima Evropske unije, treninge za pisanje i realizaciju projekata, priručnike na ove teme, konferenciju na temu iskustava, prepreka i dobrih praksi u privlačenju sredstava EU, kao i realizaciju malih grantova za organizacije koje prođu program obuke, koji će predstavljati praktičnu primjenu znanja i vještina stečenih kroz učešće u projektu. Ovim aktivnostima namjeravamo da doprinesemo jačanju civilnog društva u Crnoj Gori i omogućimo realizaciju projekata od društvenog značaja.

Projekat finansira Evropska unija, a realizuje FORS Montenegro u saradnji sa NVO Opstanak.

Za više informacija o projektu možete kontaktirati:

FORS Montenegro

Tel/fax: +382 40 212 484

ili posjetiti veb-sajt

www.forsmontenegro.org

Šta je IPA?

Instrument za pretpristupnu podršku – IPA predstavlja mehanizam finansijske i tehničke podrške Evropske unije zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u procesu evropskih integracija. IPA je objedinila sve dotadašnje oblike podrške EU zemljama u procesu integracija u jedan univerzalni instrument.

IPA je usmjerena ka dva glavna prioriteta:

- Podršku u ispunjavanju političkih i ekonomskih kriterijuma, kao i kriterijuma koji se odnose na usvajanje pravne tekovine EU i izgradnju administrativnih kapaciteta i jačanje pravosuđa;
- Podršku u procesu priprema za korišćenje Kohezionog fonda i Strukturnih fondova Evropske unije, koji su dostupni zemljama članicama.

IPA treba da doprinese naporima zemalja koje teže ka članstvu u Evropskoj uniji u cilju jačanja demokratskih institucija i vladavine prava, reforme državne uprave, reforme privrede, poštovanja ljudskih i manjinskih prava, promocije rodne ravnopravnosti, jačanja civilnog društva, unapređenja prekogranične i regionalne saradnje, kao i dostizanja održivog razvoja i smanjenja siromaštva.

Za period 2007-2013, ukupan budžet IPA-e iznosio je 11,5 milijardi eura, dok je za naredni period 2014-2020. opredijeljeno 11,7 milijardi eura. Zemlje korisnice IPA-e su Albanija, Bosna i Hercegovina, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Kosovo*, Crna Gora, Srbija i Turska.

IPA I – 2007-2013.

Crna Gora koristi **Instrument za pretpristupnu podršku - IPA** od 2007. godine, u okviru sedmogodišnje finansijske perspektive 2007-2013, što je rezultiralo realizacijom velikog broja značajnih projekata koji su doprinijeli unapređenju kvaliteta života u Crnoj Gori. U okviru ove finansijske perspektive, Crnoj Gori je bilo na raspolaganju 235 miliona eura bespovratne finansijske pomoći za nacionalne programe, a pored toga, Crna Gora koristi i Višekorisnički instrument pretpristupne podrške u realizaciji programa koji se odnose na pitanja od zajedničkog interesa za sve zemlje korisnice. Za period 2007-2013, podrška se sprovodi kroz 5 komponenti, i to:

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji i nezavisnosti Kosova.

1. Podrška tranziciji i izgradnji institucija;
2. Prekogranična saradnja;
3. Regionalni razvoj;
4. Razvoj ljudskih resursa;
5. Poljoprivreda i ruralni razvoj.

Crna Gora od početka koristi podršku u okviru 1. i 2. komponente, u decembru 2014. je stekla uslove i za korišćenje 3. i 4. komponente, dok su sredstva za 5. komponentu preusmjerena i korišćena u okviru 1. komponente, za projekte koji se odnose na poljoprivredu i ruralni razvoj.

IPA II – 2014-2020.

Po završetku IPA programskog perioda 2007-2013, EU je nastavila da pomaže zemljama u procesu pristupanja, kroz inovirani **Instrument za pretpristupnu podršku - IPA II** za period 2014-2020. Finansijska podrška u okviru IPA II je usmjerena ka 4 specifična cilja:

- Podrški političkim reformama;
- Podrški ekonomskom, društvenom i regionalnom razvoju;
- Jačanju sposobnosti zemalja korisnica za ispunjenje obaveza koje proističu iz članstva kroz podršku postepenom usklađivanju, usvajanju i primjeni zakonodavstva EU;
- Jačanju regionalnih integracija i teritorijalne saradnje.

Osnovna novina IPA II jeste strategijski fokus, koji podrazumijeva strategijske dokumente za svaku zemlju korisnicu za sedmogodišnji period, što obezbjeđuje jače vlasništvo od strane korisnica kroz integrisanje njihovih unutrašnjih reformi i razvojnih planova u prioritete koji će biti predmet podrške EU, dok Višekorisnički strategijski dokument adresira prioritete za regionalnu i teritorijalnu saradnju.

Kada je u pitanju nova finansijska perspektiva 2014-2020. i IPA II, Crnoj Gori je na raspolaganju 270,5 miliona eura za nacionalne programe, a ova podrška će biti realizovana u okviru sljedećih sektora:

1. Demokratija i upravljanje
2. Vladavina prava i temeljna prava
3. Životna sredina
4. Saobraćaj
5. Konkurentnost i inovacije
6. Obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika
7. Poljoprivreda i ruralni razvoj
8. Regionalna i teritorijalna saradnja

Prioriteti i ciljevi za podršku IPA II programa su osnova zajedničke procjene Vlade Crne Gore i Evropske komisije na osnovu potreba zemlje u svijetlu dosadašnjih dostignuća tokom procesa pristupanja. Elementi koji su uzeti u obzir tokom pripreme dokumenta su: postojeća nacionalna strateška dokumenta, pregled prethodne IPA podrške i naučene lekcije, dokumenti u kontekstu pregovora o pristupanju EU i rezultati konsultacija održanih u Briselu i Podgorici između Evropske komisije, crnogorskih državnih i lokalnih vlasti, predstavnika država članica EU, međunarodnih donatora, kao i nezavisnih tijela i organizacija civilnog društva.

Korisnici sredstava Instrumenta za pretpriputnu podršku su ministarstva i organi uprave, lokalne uprave i njihove institucije, javne ustanove, univerziteti, kao i nevladine organizacije i udruženja. Krajnji korisnici ovih sredstava su građani Crne Gore, budući da konkretni rezultati projekata u krajnjem utiču na kvalitet života građana kroz unapređenje kvaliteta rada institucija, usvajanje evropskih standarda ili izgradnju infrastrukture u različitim oblastima.

Crnoj Gori će u okviru IPA-e II biti na raspolaganju 270,5 miliona eura, što predstavlja povećanje za deset odsto u odnosu na prethodnu finansijsku perspektivu 2007-2013.

Ukupna raspodjela sredstava u milionima eura za Crnu Goru je sljedeća¹:

CRNA GORA	2014.	2015.	2016.	2017.	2018-2020.	Ukupno 2014 – 2020.
a. Reforme za pripremu za članstvo u Evropskoj uniji	18,8	15,8	12,8	13,3	38,5	99,2
Demokratija i upravljanje	29,1				17,8	46,9
Vladavina prava i osnovna prava	31,6				20,7	52,3
b. Socio-ekonomski i regionalni razvoj	14,8	8,4	14,8	13,3	39,4	90,8
Životna sredina i klimatske promjene	18,8				18,7	37,5
Saobraćaj	20,2				11,8	32,1
Konkurentnost i inovacije	12,3				8,9	21,2
c. Zapošljavanje, socijalne politike, obrazovanje, promocija rodne ravnopravnosti i razvoj ljudskih resursa	3,5	4,0	3,9	4,0	12,8	28,1
Obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika	15,3				12,8	28,1
d. Poljoprivreda i ruralni razvoj	2,5	7,4	5,9	8,9	27,7	52,4
Poljoprivreda i ruralni razvoj	24,7				27,7	52,4
Ukupno	39,5	35,6	37,5	39,6	118,5	270,5

1 Indikativni strategijski dokument Crne Gore za IPA 2014-2020 - ISDCG (Indicative Strategy Paper for Montenegro 2014-2020)

Ciljevi i oblici podrške u okviru sektora

1. Demokratija i upravljanje

Glavni cilj u ovom sektoru će biti podrška razvoju nezavisne, profesionalne i efikasne državne službe u skladu sa evropskim standardima i najboljim praksama. Pored toga, značajni naponi će biti uloženi u realizaciju programa reforme javnih finansija, uključujući podršku u ispunjavanju zahtjeva Evropske unije vezanih za budžetske okvire i unapređenje ekonomskog upravljanja. Cilj je takođe i unapređenje administrativnih kapaciteta za primjenu pravne tekovine Evropske unije, posebno vezano za statistiku, carine i oporezivanje, kao i za upravljanje i privlačenje EU sredstava, kako na državnom, tako i na nivou lokalnih uprava. Kada je u pitanju civilno društvo, cilj je promovisanje sredine koja je pogodna za aktivnosti civilnog društva i izgradnja kapaciteta organizacija civilnog društva za efektivno, odgovorno i nezavisno djelovanje.

Oblici finansiranja u okviru ovog sektora uključuju obezbjeđivanje tehničke podrške, tvining², usluge, radove, nabavku opreme i grantove. Sektorska budžetska podrška se takođe može razmotriti ukoliko se ispune preduslovi³. Crna Gora će takođe koristiti najbolje prakse i ekspertizu kroz regionalne instrumente podrške, kao što su SIGMA⁴, TAIEX⁵ i Regionalna škola za javnu upravu (ReSPA). Kada je u pitanju podrška organizacijama civilnog društva, ona će biti realizovana kroz Instrument podrške civilnom društvu (Civil Society Facility).

---

2 Tvining (eng. twinning – uparivanje). Cilj tvining programa je podrška zemlji korisnici da razvije modernu i efikasnu administraciju, sa strukturom, ljudskim resursima i upravljačkim vještinama koje su potrebne za primjenu pravne tekovine EU. U tvining projektu dvije institucije zajedno rade jedan određeni period, pri čemu jedna od institucija (institucija implementator) pripada zemlji koja je već članica EU, a druga institucija (institucija korisnik) pripada zemlji kandidatu ili potencijalnom kandidatu za članstvo u EU.

3 U okviru izmijenjenog pristupa za sprovođenje finansijske podrške kroz IPA II, Evropska komisija je predvidjela mogućnost pružanja direktne budžetske podrške (DBP) za pojedine sektore državama u procesu pristupanja EU za koje se procijeni da imaju visok stepen makroekonomske stabilnosti i održivi i dugoročno stabilan sistem javnih finansija. Dodatni uslov za pružanje DBP-a je i visok stepen razvijenosti strateških dokumenata na nivou sektora, kao i uspostavljen sistem stratejskog planiranja.

4 SIGMA – Support for Improvement of Governance and Management/ Podrška za poboljšanje vladavine i upravljanja — zajednička je inicijativa Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i Evropske unije, koju pretežno finansira EU. Fokusrana je na jačanje državne uprave u oblastima kao što su administrativne reforme, etika javnog sektora, borba protiv korupcije i vanjska i unutrašnja finansijska kontrola.

5 TAIEX - Technical Assistance Information Exchange Office je Kancelarija za tehničku pomoć i razmjenu informacija u okviru Jedinice za izgradnju institucija Generalnog direktorata za proširenje Evropske komisije. Cilj Kancelarije je pružanje kratkoročne tehničke pomoći novim državama članicama, zemljama u procesu pristupanja, zemljama kandidatima i administracijama zemalja zapadnog Balkana, u skladu sa sveobuhvatnim ciljevima politike Evropske komisije u oblasti usklađivanja, primjene i sprovođenja pravne tekovine EU.

2. Vladavina prava i temeljna prava

Financijska podrška u okviru ovog sektora će podržati realizaciju akcionih planova za pregovaračka poglavlja 23 i 24, *Pravosuđe i temeljna prava* i *Pravda, sloboda i bezbjednost*, kao i predstojećeg Šengenskog akcionog plana.

Reforme će biti podržane kroz kratkoročnu tehničku podršku – TAIEX, tvinig, usluge, nabavku opreme, radove i grantove. Ukoliko se ispune preduslovi, sektorska budžetska podrška može biti korišćena da podrži implementaciju ključnih nacionalnih strategija i akcionih planova za poglavlja 23 i 24, kao dopuna tehničkoj podršci za aktivnosti za koje je potrebna ekspertiza EU.

Regionalna podrška se može predvidjeti u sljedećim oblastima kao mogući nastavak tekućih programa: međunarodna saradnja u krivičnom pravu (borba protiv svih oblika organizovanog kriminala, sajber kriminal, nezakonite migracije i zaštita svjedoka), kao i kroz Regionalni stambeni program (Regional Housing Programme).

3. Životna sredina

Podrška u ovom sektoru će nastaviti fokus na usklađivanju sa pravnom tekovinom EU u okviru Poglavlja 27 – *Životna sredina*, kao i izgradnju neophodnih administrativnih kapaciteta za njenu primjenu i sprovođenje. Takođe, važno je podržati i unapređenje svijesti javnosti o temama značajnim za zaštitu životne sredine i klimatske promjene, kao i ohrabrivanje „ozelenjavanja“ javnih nabavki.

Reforme i izgradnja administrativnih kapaciteta će biti podržani kroz TAIEX, tehničku podršku, tvinig, usluge, radove, nabavku opreme i grantove. Sektorska budžetska podrška se takođe može razmotriti ukoliko se ispune preduslovi. Važno je razmotriti inovativne mogućnosti finansiranja kao što su stapanje kredita i grantova, kao i kreiranje podsticaja za učešće privatnog sektora. Takođe bi trebalo razmotriti regionalne finansijske mehanizme, posebno za velike infrastrukturne projekte u kojima je prekogranični faktor ili regionalni uticaj evidentan.

4. Saobraćaj

Prioriteti u ovom sektoru su fokusirani na usklađivanje sa pravnom tekovinom EU vezanom za saobraćaj i unapređenje povezanosti Crne Gore sa susjedima, kao i unutrašnju mobilnost u zemlji, kao što je navedeno u smjernicama EU za razvoj Trans-evropske saobraćajne mreže. IPA II će finansirati mjere za obezbjeđivanje usklađenosti sa pravnom tekovinom EU u okviru poglavlja 14 i 21 pristupnih pregovora – *Saobraćajna politika* i *Trans-evropske mreže*, kao i izgradnju administrativnih kapaciteta za primjenu i sprovođenje legislative u ovoj oblasti.

Usklađivanje zakonodavstva i izgradnja administrativnih kapaciteta u sektoru saobraćaja će biti podržani kroz TAIEX, tvining, tehničku podršku, nabavku opreme i podršku investicijama (dizajn i nadgledanje radova, kao i dofinansiranje). Sektorska budžetska podrška se takođe može razmatrati ukoliko se ispune preduslovi.

Kada su u pitanju ulaganja u infrastrukturu, budući da potrebe u sektoru saobraćaja u Crnoj Gori prevazilaze dostupna nacionalna i IPA II sredstva, strategija finansiranja ima za cilj stapanje zajmova međunarodnih finansijskih institucija (IFI) i IPA II grantova kroz Zapadno balkanski investicioni okvir (Western Balkans Investment Framework - WBIF) za strateški relevantne i tehnički održive prioritetne projekte.

5. Konkurentnost i inovacije

Podrška u okviru ovog sektora je fokusirana na unapređenje poslovnog okruženja, podršku razvoju malih i srednjih preduzeća i njihovim kapacitetima da dopru do unutrašnjeg tržišta EU. Drugi važan prioritet za IPA II jeste podrška obuhvatnoj industrijskoj strategiji konkurentnosti Crne Gore i obezbjeđenje administrativnih kapaciteta neophodnih da bi se osigurala adekvatna primjena i praćenje ove strategije.

Reforme i izgradnja administrativnih kapaciteta će biti podržani kroz TAIEX, tehničku podršku, tvining, usluge, radove, nabavku opreme i grantove. Sektorska budžetska podrška se takođe može razmotriti ukoliko se ispune preduslovi. Kada je u pitanju podrška malim i srednjim preduzećima i obezbjeđivanje preduzetničkog kapitala, važno je razmotriti inovativne mogućnosti finansiranja kao što su stapanje kredita i grantova, kao i kreiranje podsticaja za učešće privatnog sektora. Takođe, trebalo bi razmotriti i regionalne finansijske mehanizme za grant šeme i mjere podrške.

6. Obrazovanje, zapošljavanje i socijalna politika

Podrška u ovom sektoru ima za cilj uticanje na neusklađenost između vještina koje se traže na tržištu rada i onih koje se nude obrazovnim sistemom. IPA II će takođe podržati učešće na tržištu rada i unapređenje mogućnosti za ranjive grupe kroz primjenu politika socijalne uključenosti. Takođe će jačati ulogu socijalnog dijaloga i kapacitete socijalnih partnera.

Reforme i izgradnja administrativnih kapaciteta će biti podržani kroz TAIEX, tehničku podršku, tvining, usluge, radove, nabavku opreme i grantove. Sektorska budžetska podrška se takođe može razmotriti ukoliko se ispune preduslovi.

7. Poljoprivreda i ruralni razvoj

Ključni ciljevi podrške u ovom sektoru su promoviranje postepenog usklađivanja crnogorske poljoprivredne politike sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU (Common Agricultural Policy – CAP), zatim doprinos konkurentnom, održivom i efikasnom poljoprivrednom sektoru uz održavanje vitalnih ruralnih zajednica i obezbjeđivanje usklađivanja sa standardima Evropske unije kada su u pitanju ribarstvo, bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika. Kako bi se ostvarili ovi ciljevi, podrška u okviru IPA II će biti usmjerena ka dva pravca – izgradnji kapaciteta institucija i programu ruralnog razvoja.

Reforme i izgradnja administrativnih kapaciteta će biti podržani kroz TAIEEX, tehničku podršku, tvining, usluge, radove, nabavku opreme i grantove. IPA II podrška u oblasti ruralnog razvoja će biti obezbijeđena kroz mjere finansirane u okviru IPARD-a⁶. Sektorska budžetska podrška se takođe može razmotriti ukoliko se ispune preduslovi.

8. Regionalna i teritorijalna saradnja

Pored navedenih ciljeva, Crna Gora će, zajedno sa ostalim zemljama korisnicama IPA II, biti podržana kroz horizontalne i regionalne pretprijetne finansijske programe podrške. Kada su u pitanju programi teritorijalne saradnje, ciljevi su promoviranje dobrih susjedskih odnosa, unapređenje ukupnih kapaciteta za upravljanje prekograničnim programima, unapređenje susjedskih odnosa i saradnje među ljudima. U okviru finansijske perspektive 2014-2020, Crna Gora učestvuje u 9 prekograničnih i transnacionalnih programa:

- četiri bilateralna programa (Crna Gora-Albanija, Bosna i Hercegovina-Crna Gora, Srbija-Crna Gora i Crna Gora-Kosovo);
- dva trilateralna programa (Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora i Italija – Albanija – Crna Gora);
- tri transnacionalna programa (Dunavski, Mediteranski i Jadransko-jonski program).

U okviru ovih programa, podrška se uglavnom pruža putem javnih poziva za dostavljanje predloga projekata.

⁶ IPARD – IPA for Rural Development – Instrument pretprijetne podrške za ruralni razvoj

Program prekogranične saradnje Crna Gora-Albanija

Opšti cilj Programa: promovisanje/jaćanje dobrosusjedskih odnosa i socio-ekonomskog razvoja pograničnih regija, kroz valorizaciju njihovog turističkog potencijala, ekološki održiv i društveno inkluzivni ekonomski razvoj, uz uvažavanje njihovog zajedničkog kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Tematski prioriteti:

- Promocija turizma, kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i ublažavanje njihovih posljedica, prevencija i upravljanje rizicima;
- Podsticanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne inkluzije s obje strane granice.

Programska teritorija:

- Površina 11.970 km²
- 12 opština u Crnoj Gori - Andrijevica, Berane, Petnjica, Plav, Gusinje, Rožaje, Podgorica, Cetinje, Danilovgrad, Budva, Bar i Ulcinj
- 2 regiona u Albaniji (Skadar i Lježa) i Tropoja okrug

Finansijska sredstva: 13.790.000 € (EU doprinos: 11.900.000 €)

Program prekogranične saradnje Bosna i Hercegovina – Crna Gora

Opšti cilj Programa: održivi razvoj u pograničnom području između Bosne i Hercegovine i Crne Gore kroz sprovođenje zajedničkih aktivnosti zasnovanih na efikasnom korišćenju uporednih prednosti programskog područja.

Tematski prioriteti:

- Podsticanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice;
- Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog ublažavanja, prevencija i upravljanje rizicima;
- Promocija turizma, kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Programska teritorija:

- Površina 30.367,33 km²
- 14 opština u Crnoj Gori - Pljevlja, Plužine, Žabljak, Šavnik, Nikšić, Herceg Novi, Kotor, Tivat, Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin, Berane, Petnjica i Danilovgrad
- 56 opština u Bosni i Hercegovini

Finansijska sredstva: 9.734.117,64 € (EU doprinos: 8.400.000 €)

Program prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora

Opšti cilj Programa: doprinos ekonomskom, društvenom i teritorijalnom razvoju programskog područja podsticanjem integracije, zajedničkog razvoja i korišćenja potencijala i mogućnosti kako bi se područje učinilo atraktivnim za život i rad.

Tematski prioriteti:

- Podsticanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice;
- Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima;
- Promocija turizma, kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Programska teritorija:

- Površina 17.402 km²
- 14 opština u Crnoj Gori - Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Nikšić, Petnjica, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik i Žabljak
- 10 opština u Srbiji - Nova Varoš, Priboj, Prijepolje, Sjenica u Zlatiborskom okrugu; opštine Vrnjačka Banja, Kraljevo, Novi Pazar, Raška, Tutin u Raškom okrugu i opština Ivanjica u Moravičkom okrugu

Finansijska sredstva: 9.734.117,66 € (EU doprinos: 8.400.000 €)

Program prekogranične saradnje Crna Gora-Kosovo

Opšti cilj Programa: poboljšanje standarda i kvaliteta života ljudi u programskom području kroz ekološki održiv i socijalno sveobuhvatan ekonomski razvoj regiona, uz poštovanje njenog zajedničkog kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Tematski prioriteti:

- Promovisanje zapošljavanja, mobilnosti radne snage i socijalne i kulturne inkluzije s obje strane granice;
- Zaštita životne sredine, podsticanje prilagođavanja klimatskim promjenama i njihovog smanjenja, prevencija i upravljanje rizicima;
- Promocija turizma, kulturnog i prirodnog nasljeđa.

Programska teritorija:

- Površina 8.725 km²
- 12 opština u Crnoj Gori - Andrijevisa, Bar, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Podgorica, Rožaje i Ulcinj
- Na Kosovu Zapadni ekonomski region, koji se sastoji od opština Peć, Istok, Klina, Junik, Dečani i Đakovica

Finansijska sredstva: 9.734.117,65 € (EU doprinos: 8.400.000 €)

Trilateralni prekogranični programi

Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora

Opšti cilj Programa: jačanje socio-ekonomskog razvoja programske oblasti kroz intervencije u oblasti zdravlja, socijalnog staranja, zaštite životne sredine, prevencije rizika i razvoja održivog turizma i poslovnog okruženja.

Tematski prioriteti:

- Zdravlje i socijalna zaštita;
- Zaštita životne sredine, prevencija rizika i promocija održive energije i energetske efikasnosti;
- Turizam i očuvanje kulturnog i prirodnog nasljeđa;
- Jačanje konkurentnosti i poslovnog okruženja.

Programska teritorija:

- Površina 87,453.95 km²
- 10 opština u Crnoj Gori - Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar, Ulcinj, Cetinje, Danilovgrad, Nikšić i Podgorica
- 12 županija u Hrvatskoj
- Brčko distrikt i 109 opština u Bosni i Hercegovini

Finansijska sredstva: 67.241.552 € (EU doprinos: 57.155.316 €)

Italija – Albanija – Crna Gora

Opšti cilj Programa: unapređenje strateške prekogranične saradnje za pametan i održivi razvoj programske oblasti, uglavnom duž pomorske granice.

Tematski prioriteti:

- Osnažiti prekograničnu saradnju i konkurentnost malih i srednjih preduzeća;
- Dobro upravljanje prirodnim i kulturnim resursima za održivi turizam i privlačnost programske teritorije;
- Zaštita životne sredine, upravljanje rizicima i nisko-karbonska strategija;
- Povećanje povezanosti prekogranične oblasti, unapređenje usluga za održivi saobraćaj i poboljšanje javne infrastrukture.

Programska teritorija:

- Površina 66.365 km²
- Cjelokupna teritorija Crne Gore
- Italija: 2 regiona, 8 provincija
- Cjelokupna teritorija Albanije

Finansijska sredstva: 92.707.555 € (EU doprinos: 78.801.422 €)

Transnacionalni programi

Dunavski program

Opšti cilj Programa: doprinos koheziji, stabilnosti i konkurentnosti Dunavskog regiona kroz unapređenje teritorijalnih, ekonomskih i društvenih integracionih procesa, kao i kroz razvoj transnacionalnih partnerstava u oblastima koje su od strateškog značaja.

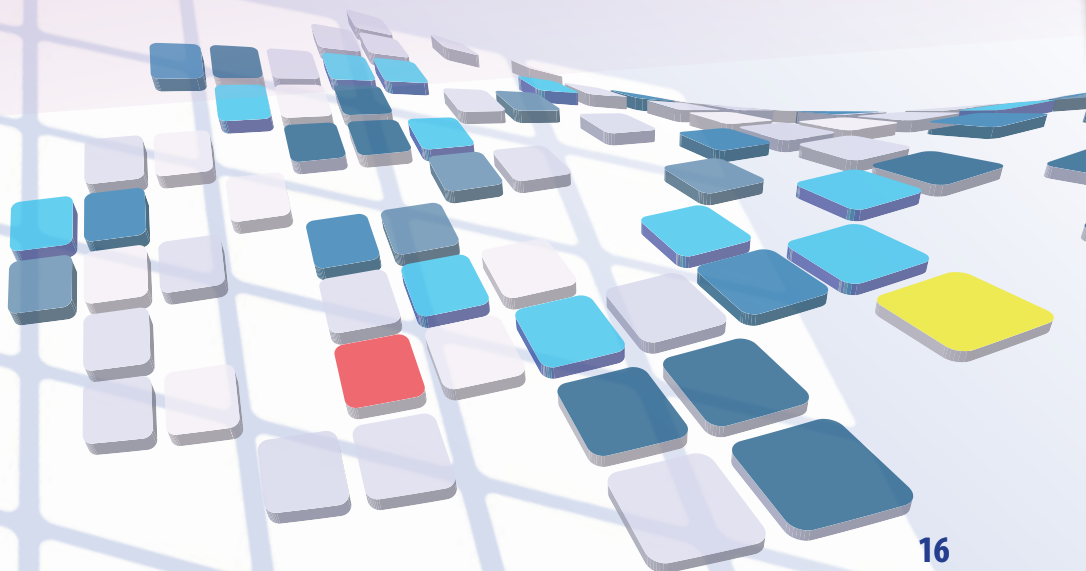
Tematski prioriteti:

- Inovativna i društveno odgovorna Dunavska regija;
- Životna sredina i kultura Dunavske regije;
- Bolje povezana i energetska efikasna Dunavska regija;
- Bolje upravljanje Dunavskom regijom.

Programska teritorija:

- 1/5 teritorije Evropske unije
- 14 zemalja učesnica: Austrija, Bugarska, Hrvatska, Republika Češka, Mađarska, Njemačka (Baden-Württemberg i Bavarska), Rumunija, Slovačka, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Moldavija, Crna Gora, Srbija i Ukrajina (jedan dio teritorije)

Finansijska sredstva: 262.989.839 € (EU doprinos: 221.924.597 €, od čega je IPA iznos 19.829.192 €)

Mediteranski program

Opšti cilj Programa: promocija održivog razvoja oblasti Mediterana kroz jačanje inovativnih koncepata i praksi, kao i razumno korišćenje resursa i to podržavajući socijalnu integraciju putem integrisanog i teritorijalnog pristupa saradnje.

Tematski prioriteti:

- Promocija inovacionih kapaciteta Mediterana s ciljem pametnog i održivog rasta;
- Podsticanje nisko-karbonskih strategija i energetske efikasnosti u specifičnim Mediteranskim teritorijama: gradovima, ostrvima i ruralnim oblastima;
- Zaštita i promovisanje prirodnih i kulturnih resursa Mediteranske oblasti;
- Jačanje upravljanja u oblasti Mediterana.

Programska teritorija:

- 10 zemalja članica EU (Francuska, Italija, Španija, Portugalija, Grčka, Kipar, Slovenija, Malta, Velika Britanija i Hrvatska)
- 3 zemlje kandidata/potencijalna kandidata – IPA (Crna Gora, Albanija i Bosna i Hercegovina)

Finansijska sredstva: 275.905.320 € (EU doprinos: 233.678.308 €, od čega je IPA iznos 9.355.783 €)

Jadransko-jonski program (ADRION)

Opšti cilj Programa: bolja integracija zemalja članica i ne-članica EU, kao i jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije u oblasti programa koristeći se bogatim prirodnim, kulturnim i ljudskim resursima na teritoriji Jadranskog i Jonskog mora.

Tematski prioriteti:

- Inovativan i pametan region;
- Održivi region;
- Povezan region;
- Podrška upravljanju strategijom za Jadransko-jonski program.

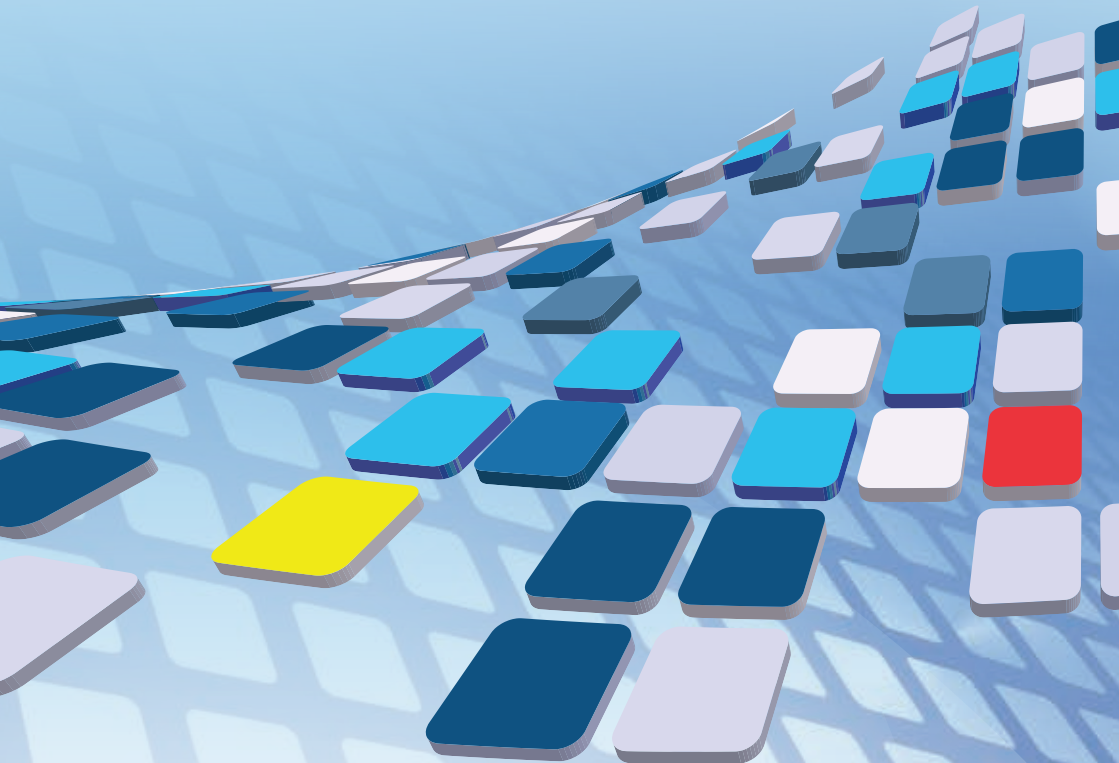
Programska teritorija: Italija, Slovenija, Grčka, Hrvatska, Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija.

Finansijska sredstva: 117.918.198 € (EU doprinos: 99.156.616 €, od čega je IPA iznos 15.688.887 €)

Projekat finansira EU

Projekat realizuje

Partner na projektu

Saradnik na projektu

Ministarstvo vanjskih poslova i
evropskih integracija

Sadržaj ove brošure isključiva je odgovornost FORS Montenegro - Fondacije za razvoj sjevera Crne Gore i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije.